

Tisková zpráva

agentury EU pro drogy v Lisabonu

EVROPSKÁ ZPRÁVA O DROGÁCH 2017: HLAVNÍ BODY

EMCDDA upozorňuje na rostoucí hrozby, které přinášejí nové a zavedené látky

(6. června 2017, LISABON)

Rostoucí počet úmrtí v důsledku předávkování, trvalá dostupnost nových psychoaktivních látek a rostoucí zdravotní hrozba vysoce potentních syntetických opioidů patří mezi problémy, na které dnes upozornila **agentura EU pro drogy (EMCDDA)** u příležitosti zveřejnění své **Evropské zprávy o drogách 2017: Trendy a vývoj v Bruselu** (1). Agentura se ve svém výročním přehledu zabývá také známkami rostoucí dostupnosti kokainu, vývojem politik v oblasti konopí a užíváním látek mezi studenty. Vzhledem k tomu, že problémy v oblasti drog, jimž Evropa čelí, jsou stále více ovlivňovány mezinárodním vývojem, je tato analýza zasazena do globálního kontextu.

Dimitris Avramopoulos, evropský komisař pro migraci, vnitřní záležitosti a občanství, uvádí: „Dopady drogové problematiky jsou pro evropské společnosti i nadále významnou výzvou. Více než 93 milionů Evropanů někdy vyzkoušelo nelegální drogu a počet úmrtí v důsledku předávkování již třetím rokem po sobě roste. Jsem obzvláště znepokojen tím, že mladí lidé jsou vystaveni mnoha novým a nebezpečným drogám. Mezi lety 2009 a 2016 bylo v Evropě zaznamenáno již 25 vysoce potentních syntetických opioidů. Jen malé množství těchto látek přitom stačí k výrobě mnoha tisíc dávek a to představuje rostoucí zdravotní hrozbu. Každoroční Evropská zpráva o drogách poskytuje nezbytnou analýzu, pokyny a nástroje ke společnému řešení této hrozby v celé Evropě, nikoli jen k ochraně zdraví našich občanů, ale také k zastavení obrovských zisků z drog, jež končí v kapsách organizovaných zločineckých skupin v Evropě i mimo ni.“

Úmrtí v důsledku předávkování třetí rok za sebou na vzestupu

Dnešní zpráva zdůrazňuje obavy ze zvyšujícího se počtu úmrtí v důsledku předávkování v Evropě, který roste již třetí rok v řadě. Odhaduje se, že v Evropě došlo v roce 2015 celkem k 8 441 úmrtí v důsledku předávkování (země EU-28, Turecko a Norsko – infografika na str. 77), která jsou spojena zejména s heroinem a dalšími opioidy, což je 6% nárůst oproti odhadovanému počtu 7 950 úmrtí ve 30 zemích v roce 2014. Nárůst byl zaznamenán téměř ve všech věkových skupinách (obrázek 3.12). Zvýšení počtu úmrtí v důsledku předávkování bylo v roce 2015 zaznamenáno v **Německu, Litvě, Nizozemsku, Švédsku, Spojeném království a Turecku**. K nejhroženějším skupinám v tomto ohledu patří problémoví uživatelé opioidů, kterých je v Evropě 1,3 milionu.

V toxikologických zprávách se rovněž pravidelně objevují opioidy používané při substituční léčbě – především metadon a buprenorfin. Nejnovější údaje ukazují, že v **Dánsku, Irsku, Francii a Chorvatsku** počet zaznamenaných úmrtí spojených s metadonem přesáhl počet úmrtí spojených s heroinem, což poukazuje na skutečnost, že je zapotřebí správné klinické praxe, aby se zabránilo zneužívání těchto látek (2).

Mezi opatření, jejichž cílem je předcházet předávkování v Evropě, patří mimo jiné supervidované aplikační místnosti a poskytování naloxonu (droga, která může zvrátit předávkování opioidy) uživatelům opioidů, jejich známým a rodinám k použití v případě potřeby (3). Aplikační místnosti nyní fungují v **šesti zemích EU**

(DK, DE, ES, FR, LU, NL) a v **Norsku** (celkem 78 zařízení v těchto sedmi zemích)⁽⁴⁾. Programy distribuce naloxonu nyní existují v **devíti zemích EU** (DK, DE, EE, IE, ES, FR, IT, LT, UK) a v **Norsku** ⁽⁵⁾.

Nové drogy se objevují pomaleji, ale celková dostupnost je stále vysoká

Nové psychoaktivní látky („nové drogy“) zůstávají v Evropě z hlediska veřejného zdraví významným problémem. Tyto látky nepodléhají mezinárodní kontrole drog a zahrnují širokou škálu syntetických látek, včetně kanabinoidů, katinonů, opioidů a benzodiazepinů.

V roce 2016 bylo prostřednictvím **systému včasného varování Evropské unie** vůbec poprvé zaznamenáno 66 nových psychoaktivních látek – to znamená více než jedna na každý týden (obrázek 1.10). Ačkoli toto číslo ukazuje, že tempo, kterým se nové látky objevují na trhu, se zpomaluje (v roce 2015 bylo zaznamenáno 98 látek), celkový počet látek, které jsou nyní dostupné, zůstává vysoký. Na konci roku 2016 **EMCDDA** monitorovalo více než 620 nových psychoaktivních látek (oproti přibližně 350 v roce 2013).

Pomalejší tempo při odhalování nových látek v Evropě lze připsat několika faktorům. Nové právní předpisy v některých členských státech (např. plošné zákazy, všeobecné a analogické kontroly) vedly k vytvoření restriktivnějšího právního prostředí, které může poskytovat méně pobídek pro výrobce k tomu, aby s regulačními orgány hráli hru „na kočku a myš“, kdy se inovacemi snaží být vždy o krok napřed před kontrolami. K tomuto zpomalení mohou rovněž přispívat operace orgánů činných v trestním řízení a kontrolní opatření zaměřená na laboratoře vyrábějící nové psychoaktivní látky v **Číně**.

Ředitel agentury EMCDDA Alexis Goosdeel říká: „Naše nejnovější zjištění naznačují, že reakce na nové psychoaktivní látky, například nové právní předpisy a opatření zaměřená na kamenné obchody, které tyto produkty prodávají, mohou mít dopad na výskyt nových psychoaktivních látek na trhu. Avšak navzdory pozitivním známkám zpomalování inovace produktů zůstává celková dostupnost vysoká. Z pozorování vyplývá, že prodej těchto drog probíhá stále více v utajení, kdy se transakce provádějí přes internet nebo na ilegálním trhu s drogami. V nedávné době jsme zaznamenali výskyt několika vysoce potentních látek spojených s úmrtími a závažnými intoxikacemi.“

V roce 2015 bylo prostřednictvím **systému včasného varování** hlášeno téměř 80 000 záchytů nových psychoaktivních látek (obrázek 1.11). Syntetické kanabinoidy a syntetické katinony dohromady tvořily přes 60 % všech záchytů nových látek v roce 2015 (přes 47 000). V červenci 2016 se MDMB-CHMICA stal prvním syntetickým kanabinoidem, u něhož **EMCDDA** provedlo hodnocení rizik poté, co byly prostřednictvím **systému včasného varování** nahlášeny závažné zdravotní dopady (včetně přibližně 30 úmrtí) související s jeho užitím. To vedlo v únoru 2017 k rozhodnutí podrobit tuto látku celoevropským kontrolním opatřením ⁽⁶⁾.

Dnešní zprávu doplňuje nová analýza s názvem **Vysoce rizikové užívání drog a nové psychoaktivní drogy**, která se zaměřuje na problematické užívání nových psychoaktivních látek v různých demografických skupinách, včetně injekčních uživatelů opioidů a amfetaminů, vězňů, bezdomovců a mužů majících sex s muži. Zpráva zkoumá zejména užívání syntetických katinonů, syntetických kanabinoidů a nových syntetických opioidů a s tím související problémy a reakce ⁽⁷⁾.

Nové syntetické opioidy — vysoce potentní látky a rostoucí zdravotní hrozba

V **Evropě** i v **Severní Americe** jsou stále závažnější zdravotní hrozbou vysoce potentní syntetické opioidy, které napodobují účinky heroínu a morfinu. Ačkoli představují malý segment trhu, narůstá počet hlášených týkajících se výskytu těchto látek a problémů, které způsobují, včetně nefatálních intoxikací a úmrtí. V letech 2009–2016 bylo v Evropě zjištěno 25 nových syntetických opioidů (18 z nich byly deriváty fentanylu).

Vzhledem k tomu, že k výrobě mnoha tisíců dávek stačí pouze velmi malé množství látky, je snadné nové syntetické opioidy ukrýt a přepravovat, což představuje pro orgány pro kontrolu drog velký problém. Zároveň jsou potenciálně atraktivní komoditou pro organizovaný zločin. Vyskytují se v různých formách, zejména jako prášek, tablety a kapsle, některé jsou nyní dostupné i v tekuté formě a jsou prodávány jako nosní sprej.

Deriváty fentanylu jsou předmětem zvláštního zkoumání. Tyto mimořádně potentní látky – některé mnohokrát potentnější než heroin – tvořily přes 60 % ze 600 záchytů nových syntetických opioidů hlášených

v roce 2015. Prostřednictvím **systemu včasného varování** bylo v roce 2016 poprvé nahlášeno 8 nových derivátů fentanylu. Tyto látky představují závažné riziko intoxikace nejen pro uživatele, ale i pro ty, kteří mohou být těmito drogám náhodou vystaveni (např. prostřednictvím kontaktu s kůží nebo inhalace), jako jsou pracovníci poštovních a celních úřadů a personál záchranné služby.

Na počátku roku 2017 **EMCDDA** provedlo hodnocení rizik dvou derivátů fentanylu (akryloylfentanylu a furanylfentanylu) poté, co bylo nahlášeno více než 50 úmrtí spojených s těmito látkami ⁽⁸⁾. Nyní se zvažuje jejich kontrola na evropské úrovni ⁽⁹⁾. V roce 2016 vydalo pět zdravotních výstrah pro členy své sítě v celé Evropě souvisejících s těmito a dalšími novými deriváty fentanylu.

Známky rostoucí dostupnosti kokainu

Nejčastěji užívanými nelegálními stimulačními drogami v Evropě jsou kokain, MDMA (označovaná jako „extáze“ ve formě tablet) a amfetaminy (amfetamin a metamfetamin). Kokain se užívá více v západoevropských a jihoevropských zemích, což souvisí s polohou vstupních přístavů a trasami pro obchodování s drogami, zatímco v severní a východní Evropě se častěji užívají amfetaminy. V posledních letech došlo v důsledku výskytu nových stimulancií (např. fenetylaminů a katinonů) k nárůstu komplexnosti trhu se stimulačními drogami.

Údaje z monitorování odpadních vod a o záchytech, cenách a čistotě naznačují, že dostupnost kokainu může být v některých částech Evropy opět na vzestupu (obrázek 2.4). V období let 2014 a 2015 došlo ke zvýšení počtu záchytů i zachyceného množství (obrázek 1.6). V roce 2015 bylo v EU hlášeno okolo 87 000 záchytů kokainu (v roce 2014 to bylo 76 000), při nichž bylo zachyceno 69,4 tuny (v roce 2014 to bylo 51,5 tuny) (infografika na str. 26). Na úrovni měst studie analyzující komunální odpadní vody z hlediska reziduí kokainu ukázaly ve většině z 13 měst, která mají údaje za roky 2011 až 2016, stabilní nebo rostoucí dlouhodobější trendy. Z 33 měst, která mají údaje za rok 2015 a 2016, jich 22 uvedlo nárůst reziduí kokainu, 4 pokles a 7 stabilní situaci ⁽¹⁰⁾.

Kokain někdy v životě vyzkoušelo zhruba 17,5 milionu dospělých Evropanů (ve věku 15–64 let). Přibližně 2,3 milionu z nich jsou mladí dospělí (ve věku 15–34 let), kteří tuto drogu užíli v posledním roce. Vnitrostátní průzkumy od roku 2014 naznačují, že míra užívání kokainu se obecně drží na stabilní úrovni.

Globální vývoj politiky týkající se konopí: jaké jsou důsledky pro Evropu?

Nedávné změny regulačního rámce pro konopí, k nimž došlo v některých částech **amerického kontinentu**, vyvolaly zájem mezi tvůrci politik a veřejností v **Evropě** ⁽¹¹⁾. Jak uvádí Evropská zpráva o drogách, „musíme počkat na důkladná vyhodnocení, než budeme moci posoudit relativní náklady a přínosy různých politických přístupů týkajících se konopí“. V **28 členských státech EU** jsou současné přístupy k regulaci a užívání konopí různorodé a sahají od restriktivních modelů až po tolerování určitých forem pro osobní potřebu ⁽¹²⁾. Žádná vnitrostátní vláda v Evropě (EU-28, Turecko a Norsko) však v současnosti nevyjádřila podporu legalizaci konopí k rekreačnímu užívání.

Nehledě na jakýkoli širší dopad na protidrogovou politiku, existence komerčně regulovaného trhu s konopím v některých zemích mimo Evropu vede k inovacím a vývoji produktů (například vaporizérů, náplní do elektronických cigaret a konopných produktů určených k požití), což může časem ovlivnit vzorce užívání v Evropě. Zpráva v této souvislosti zdůrazňuje, že je důležité sledovat a vyhodnocovat potenciální zdravotní důsledky jakýchkoli změn v budoucnosti.

Konopí někdy v životě vyzkoušelo přibližně 87,7 milionu dospělých Evropanů (ve věku 15–64 let). Odhaduje se, že z tohoto počtu v posledních 12 měsících užílo konopí 17,1 milionu mladých Evropanů (15–34 let). Přibližně 1 % dospělých Evropanů užívá konopí denně nebo téměř denně (v posledním měsíci jej užíli ve 20 dnech nebo častěji). Z nejnovějších výsledků průzkumů vyplývá, že situace v oblasti užívání konopí v posledním roce se v jednotlivých zemích nadále lišila (obrázek 2.2). Konopí je spojováno se zdravotními problémy a je v Evropě (EU-28, Turecko a Norsko) spojeno s nejvyšším podílem (45 %) hlášených nových klientů nastupujících léčbu. Celkový počet nahlášených klientů nastupujících poprvé léčbu závislosti na konopí vzrostl ze 43 000 v roce 2006 na 76 000 v roce 2015.

EU a USA: porovnání užívání látek mezi studenty

Monitorování užívání látek mezi studenty poskytuje cenné informace o rizikovém chování současné mládeže a potenciálních budoucích trendech. Letošní zpráva srovnává dlouhodobé vzorce užívání látek mezi **evropskými** a **americkými** studenty (15–16 let) na základě dvou velkých průzkumů provedených mezi studenty a zveřejněných v roce 2016 ⁽¹³⁾. Průzkumy ukazují, že užívání tabáku a alkoholu mezi studenty v **Evropě** a v **USA** klesá, zatímco trendy užívání konopí jsou podle všeho stabilnější.

Užívání konopí mezi dotazovanými **evropskými** studenty (21 zemí EU a Norsko) bylo v posledním měsíci přibližně na poloviční úrovni (8 %) v porovnání s úrovní hlášenou v **USA** (15 %) (grafika na str. 13). Užívání tabáku bylo v posledním měsíci téměř čtyřikrát vyšší mezi studenty v **Evropě** (23 %) než v **USA**, kde bylo na úrovni 6 %. Užívání tabáku mezi studenty z **USA** bylo v této skupině na méně než poloviční úrovni užívání konopí. Procento **evropských** studentů uvádějících v posledním měsíci konzumaci alkoholu bylo více než dvojnásobné (49 %) v porovnání s jejich **americkými** vrstevníky (22 %).

„Je zapotřebí další analýza podobností a rozdílů užívání látek studenty, aby bylo možné zkoumat relativní vliv sociálních, kontextových a regulačních faktorů na rozhodnutí mladých lidí,“ uvádí zpráva. „Například porozumění tomu, co vedlo ke snížení kouření cigaret, které zaznamenaly Spojené státy i Evropa, může poskytnout informace potřebné k nalezení řešení v souvislosti s užíváním jiných látek, jako je konopí,“ dodává.

Zaměření na drogovou situaci v jednotlivých zemích

Dnešní zprávu poprvé doplní 30 **národních zpráv o drogách** (Country Drug Reports), které shrnou drogovou situaci v jednotlivých zemích (EU-28, Turecko a Norsko). Tyto zprávy doplněné bohatou grafikou a vypracované **EMCDDA** ve spolupráci s národními monitorovacími středisky pro drogy sítě Reitox se věnují užívání drog a problémům v oblasti veřejného zdraví, protidrogovým politikám, opatřením a nabídce drog jako takové ⁽¹⁴⁾. K hlavním prvkům patří tabulka „Orientační přehled“, která shrnuje vnitrostátní drogový problém v číslech, a „Přehled ukazatelů EU“, jenž uvádí údaje jednotlivých zemí do evropského kontextu.

Předsedkyně správní rady agentury EMCDDA Laura d'Arrigová na závěr dodává: „Jelikož drogová problematika se stále vyvíjí, musí se vyvíjet i reakce Evropy. Prvním krokem k dosažení tohoto cíle je porozumění problémům, kterým čelíme: EMCDDA se snaží poskytovat nejlepší možné důkazy týkající se drogové situace v celé Evropě. Údaje v letošní *Evropské zprávě o drogách* srovnávají situaci v jednotlivých státech a jasně zdůrazňují nové hrozby, čímž pomáhají činitelům s rozhodovacími pravomocemi účinně jednat. Analýzy EMCDDA hrají klíčovou roli v zajištění toho, aby nový protidrogový akční plán EU pro následující čtyři roky zůstal relevantní. Podpora přístupu podloženého fakty v rámci vytváření protidrogových politik je klíčovým příspěvkem ke zdravější a bezpečnější Evropě.“

Poznámky

⁽¹⁾ Balíček týkající se *Evropské zprávy o drogách 2017* je k dispozici na adrese www.emcdda.europa.eu/edr2017.

Údaje předložené v této zprávě se týkají roku 2015 nebo posledního dostupného roku. Přehled odhadů užívání drog naleznete v tabulce „Orientační přehled“. Číselné údaje uváděné v této tiskové zprávě jsou převzaty ze samotné zprávy. Další číselné údaje a tabulky lze nalézt ve statistickém bulletinu (www.emcdda.europa.eu/data/stats2017).

⁽²⁾ www.emcdda.europa.eu/topics/pods/preventing-diversion-of-opioid-substitution-treatment

⁽³⁾ www.emcdda.europa.eu/topics/pods/preventing-overdose-deaths

⁽⁴⁾ www.emcdda.europa.eu/topics/pods/drug-consumption-rooms

⁽⁵⁾ www.emcdda.europa.eu/publications/insights/take-home-naloxone

⁽⁶⁾ www.emcdda.europa.eu/news/2017/3/council-decision-control-mdmb-chmica — www.emcdda.europa.eu/topics/pods/synthetic-cannabinoids

⁽⁷⁾ K dispozici na www.emcdda.europa.eu/publications/rapid-communications/high-risk-drug-use-and-nps

⁽⁸⁾ www.emcdda.europa.eu/publications/joint-reports/acryloylfentanyl — www.emcdda.europa.eu/activities/action-on-new-drugs

⁽⁹⁾ http://europa.eu/rapid/press-release_MEX-17-896_en.htm

⁽¹⁰⁾ www.emcdda.europa.eu/topics/pods/waste-water-analysis — www.emcdda.europa.eu/news/2016/12/latest-data-reveal-drug-taking-habits-in-over-50-european-cities

⁽¹¹⁾ www.emcdda.europa.eu/topics/cannabis-policy

⁽¹²⁾ www.emcdda.europa.eu/publications/adhoc/cannabis-legislation-europe / www.emcdda.europa.eu/topics/pods/legal-supply-of-cannabis

⁽¹³⁾ www.espad.org/report/home — www.monitoringthefuture.org ⁽¹⁴⁾ K dispozici na www.emcdda.europa.eu/countries